

Ποιοτική Διδασκαλία

Ελευθερία Μπεαζίδου, Καφένια Μπότσογλου, Ελένη Γκανά, *Ποιοτική διδασκαλία στη γλώσσα και στο γραμματισμό των νηπίων: αξιολόγηση πρακτικών εφαρμογών* 683

Ελένη Αλεξανδρίδου, Απόστολος Μαγουλιώτης, Κούκλες και η θέση τους στο χώρο εκπαίδευσης του νηπιαγωγείου 693

Ιωάννα Μ. Βάμβουκα, *Διερεύνηση της συμπερασματικής ικανότητας παιδιών προσχολικής ηλικίας κατά την ακρόαση κειμένων* 705

Σουλτάνα Μάνεση, *Ο ρόλος των δεξιοτήτων αυτορρύθμισης για την ομαλή προσαρμογή στο Νηπιαγωγείο* 719

Εκπαιδευτικός και Ποιοτική Εκπαίδευση

Ιωάννης Καραμούζης, *Το έργο του θεολόγου καθηγητή στη διδασκαλία των κωφών με βάση τις αρχές του «νέου σχολείου»* 731

Στέλλα Αλεξίου, *Στοχεύοντας σε μια ποιοτική εκπαίδευση: ο ρόλος του Κύπριου Εκπαιδευτικού στην αντικοινωνική συμπεριφορά των μαθητών* 740

Σπυρίδων Δημητριάδης, Δημήτριος Παπαδόπουλος, *Η σχέση της ψυχολογικής εξουσιοδότησης με την επαγγελματική ικανοποίηση των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης: Αποτελέσματα από την επισκόπηση δυο ερευνητικών εργασιών* 749

Μαρία Γ. Αργύρη, *Προς ένα μετανεωτερικό μοντέλο επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών: η επίδραση της θεωρίας του Vygotsky* 760

Ποιοτικό Μαθησιακό Περιβάλλον

Βασίλειος Οικονομίδης, Μιχαήλ Λιναρδάκης, *Η ποιότητα της αίθουσας διδασκαλίας στο νηπιαγωγείο: γωνιές δραστηριοτήτων και εξοπλισμός* 770

Ελένη Δαμιανίδου, Ελένη Φτιάκα, *Η Ποιότητα της Εκπαίδευσης στα εσπερινά σχολεία της Κύπρου* 782

Σταυρούλα Παντελοπούλου, Αθανάσιος Σπυριδάκος, Ιωάννης Ψαρομίληγος, *Η Σχολική Μονάδα ως Οργανισμός Μάθησης: Έρευνα στην Ελληνική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση* 792

Γιάννης Κλαδάκης, *Διερεύνηση των στάσεων των γονέων σχετικά με την εμπλοκή τους στη μαθησιακή διαδικασία στο σπίτι σε επίπεδο Δημοτικού Σχολείου* 806

Ποιοτική Διδασκαλία

Αιμιλία Ροφούζου, *Ποιότητα και διδασκαλία ξένων γλωσσών* 819

Σταυρούλα Βαλιαντή, *Διερεύνηση των στάσεων των εκπαιδευτικών και των μαθητών απέναντι στην πρακτική εφαρμογή, την αποτελεσματικότητα*

ΤΡΙΤΗ ΖΩΝΗ

Ποιοτικό Μαθησιακό
Περιβάλλον**Η ποιότητα της αίθουσας διδασκαλίας στο νηπιαγωγείο:
γωνιές δραστηριοτήτων και εξοπλισμός**

Βασίλειος Οικονομίδης, Μιχαήλ Λιναρδάκης

Η διαμόρφωση της αίθουσας διδασκαλίας σε γωνιές δραστηριοτήτων

Η ποιότητα του χώρου, στον οποίον εκτυλίσσεται η διαδικασία της διδασκαλίας και μάθησης, θεωρείται ότι είναι από τους βασικούς παράγοντες που επηρεάζουν την αποτελεσματικότητά της (Mayesky, 2009· Γερμανός, 2003· Ματσαγγούρας, 2001· Κόφφας, 2002). Ιδιαίτερα η διαρρύθμιση και ο εξοπλισμός της αίθουσας διδασκαλίας αποτελούν σημαντικό παράγοντα διαμόρφωσης ενός σχολικού περιβάλλοντος που προσφέρει ερεθίσματα για επεξεργασία και μάθηση από τα παιδιά. Η σημαντικότητα της ποιότητας της αίθουσας διδασκαλίας είναι τόσο μεγαλύτερη όσο μικρότερη είναι η ηλικία των παιδιών και, επομένως, η σχολική βαθμίδα στην οποία φοιτούν. Όσον αφορά την προσχολική ηλικία, αποδίδεται πολύ μεγάλη σημασία για την κατάλληλη διαμόρφωση του χώρου του νηπιαγωγείου, έτσι ώστε αυτός να παρέχει στα παιδιά μορφωσιογόνα ερεθίσματα, δυνατότητες για παιχνίδι, επικοινωνία και κοινωνικοποίηση (Mayesky, 2009· Bruce, 2006· Seefeldt & Barbour, 1998· Sanoff et al. 2004· Ο' Harra, 2004· Γερμανός, 2003, 1998· Κόφφας, 2002· Κουτσουβάνου, 1990· Κουτσουβάνου & Γιαλαμάς, 1999· Σιβροπούλου, 1998· Παπανικολάου, 1994· Βαληνάκη, 1977).

Στην Ελλάδα η ποιότητα των χώρων, όπου στεγάζονται και λειτουργούν τα δημόσια νηπιαγωγεία, είναι αρκετά χαμηλή, σύμφωνα με τις καταγραφές που υπάρχουν (Κουλαϊδής, 2006). Οι χώροι αυτοί συνήθως είναι ακατάλληλοι για τη διαδικασία που εκτυλίσσεται εντός τους: πολλά ενοικιασμένα καταστήματα και οικίες που χρησιμοποιούνται ως νηπιαγωγεία και αρκετές αίθουσες δημοτικών σχολείων στην περίπτωση συστέγασης των δύο ιδρυμάτων. Στα περισσότερα κτήρια πέρα από την αίθουσα διδασκαλίας δεν υπάρχουν οι υπόλοιποι βοηθητικοί χώροι που είναι απαραίτητοι για τη λειτουργία σύγχρονων ολοήμερων νηπιαγωγείων (Πατηνιώτης, 2005· Ντολιοπούλου, 2003)

όπως κουζίνα, καθιστικό-χώρος υποδοχής και δραστηριοτήτων, αίθουσα ανάπαυλας, γραφείο νηπιαγωγών και επαρκείς αύλειος χώρος (Mayesky, 2009· Bruce, 2006). Ο κύριος χώρος, και σε μερικά νηπιαγωγεία ο μοναδικός, στον οποίον ασκείται η εκπαιδευτική διαδικασία είναι η αίθουσα διδασκαλίας, ή, όπως αλλιώς ονομάζεται, αίθουσα δραστηριοτήτων. Στα ελληνικά νηπιαγωγεία η αίθουσα αυτή οργανώνεται κατά γωνιές δραστηριοτήτων, δηλαδή «χωρίζεται», διακρίνεται σε επιμέρους περιοχές με συγκεκριμένο υλικό (έπιπλα, παιχνίδια, παιδαγωγικό υλικό). Κάθε επιμέρους περιοχή ονομάζεται γωνιά δραστηριοτήτων και έχει έναν ιδιαίτερο και συνήθως μονολειτουργικό (Γερμανός, 2003) χαρακτήρα. Ο τρόπος οργάνωσης της αίθουσας διδασκαλίας σε γωνιές δραστηριοτήτων επιλέγεται διότι προσφέρει δυνατότητες για παιχνίδι και για την ανάπτυξη ατομικών και ομαδικών δραστηριοτήτων που ενισχύουν την ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού (Κόφφας, 2002· Κουτσουβάνου, 1990· Κουτσουβάνου & Γιαλαμάς, 1999· Σιβροπούλου, 1998· Παπανικολάου, 1994· Βαληνάκη, 1977· Μαυροειδής, 1989· Γιαννούλης & Μπάρδης, 1988· Δαφέρμου κ.ά., 2006). Έτσι, στην αίθουσα διδασκαλίας του ελληνικού νηπιαγωγείου θα μπορούσαν να υπάρχουν οι εξής γωνιές με τον ανάλογο εξοπλισμό τους: α) του οικοδομικού υλικού (με πλαστικά, ξύλινα τουβλάκια, διαφόρων μεγεθών, χρωμάτων, σχημάτων), β) των εικαστικών (με μπογιές πολλών ειδών, καβαλέτο, χαρτιά, πηλός, πλαστελίνη, άχρηστα υλικά, κ.ά.), γ) του κουκλόσπιτου (με κούκλες, έπιπλα, σκεύη κ.ά.), δ) της άμμου και του νερού (με φτυαράκια, φόρμες, ποτηράκια κ.ά.), ε) της βιβλιοθήκης (με ράφια, έπιπλο, καθίσματα, μαξιλάρια, βιβλία), στ) του κουκλοθέατρου (με κούκλες ποικίλων μορφών, υλικών), ζ) των επιστημών και εξερευνήσεων ή της φύσης ή της παρατήρησης (με φυτά, ζώα, μεγεθυντικούς φακούς, φωλιές πουλιών, σπόρους, συλλογές αντικειμένων –υλικών κ.ά.), η) του μαγαζιού (με υλικό ανάλογα με το μαγαζάκι, π.χ. παντοπωλείο), θ) της δραματοποίησης. (με παλιά είδη και αξεσουάρ ένδυσης όπως ρούχα, καπέλα, υποδήματα, κοσμήματα, μακιγιάζ κ.ά.), ι) της μουσικής (με μουσικά όργανα εμπορίου και κατασκευασμένα από τα παιδιά), ια) της φυσικής αγωγής (με στεφάνια, μπάλλες, σακουλάκια, σκυτάλες, μπόουλινγκ, κ.ά.), ιβ) των παιδαγωγικών παιχνιδιών (με επιτραπέζια παιχνίδια, παζλ, τόμπολες, κάρτες μνήμης, ντόμινο, ενσφηνώματα κ.ά.), ιγ) των παιχνιδιών (με αυτοκίνητα, ανθρωπάκια, ζωάκια κ.ά.), ιδ) της ανάγνωσης και γραφής (τραπεζάκι, καρέκλα, παιχνίδια με γράμματα, χαρτί, μολύβι, ποικίλα έντυπα όπως βιβλία, κάρτες, αφίσες, περιοδικά, εφημερίδες κ.ά.), ιε) του ηλεκτρονικού υπολογιστή (με κεντρική μονάδα, οθόνη, πληκτρολόγιο, ποντίκι, εκτυπωτής, ηχεία) (Mayesky, 2009· Seefeldt & Barbour, 1998· Κόφφας, 2002· Κουτσουβάνου, 1990· Κουτσουβάνου & Γιαλαμάς, 1999· Σιβροπούλου, 1998· Παπανικολάου, 1994· Βαληνάκη, 1977· Μαυροειδής, 1989· Γιαννούλης & Μπάρδης, 1988· Δαφέρμου κ.ά., 2006).

Ένα από τα ζητήματα που απασχολούν κάθε νηπιαγωγό με την έναρξη κάθε σχολικού έτους είναι πόσες και ποιες γωνίες δραστηριοτήτων μπορεί να οργανώσει στην αίθουσα διδασκαλίας. Είναι προφανές ότι οι δυνατότητες που δίνει ο χώρος της αίθουσας (μέγεθος, σχήμα), ο αριθμός των παιδιών της τάξης και ο εξοπλισμός της αίθουσας (τραπεζάκια, καρέκλες, ερμάρια, ντουλάπες, γραφείο) επηρεάζουν την τελική επιλογή. Βέβαια, κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους οι αρχικές γωνίες μπορεί να αλλάξουν, να μετατραπούν, να αντικατασταθούν από άλλες, ή να παραμείνουν σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των παιδιών, του προγράμματος, των θεμάτων που θα προσεγγιστούν. Όμως, ο χώρος και ο εξοπλισμός της αίθουσας ασκούν μεγάλη επίδραση στον αριθμό και το είδος των γωνιών δραστηριοτήτων που θα οργανωθούν (Κόφφας & Μετοχιανάκης, 1994).

Στη χώρα μας οι έρευνες σχετικά με την οργάνωση της αίθουσας διδασκαλίας προσπαθούν να εντοπίσουν πώς η ποιότητα του χώρου επιδρά στην παιδαγωγική διαδικασία (Κουτσοβάνου & Γιαλαμας, 1999· Γερμανός, 1998· Κόφφας & Μετοχιανάκης, 1994). Θέλοντας να συμβάλλουμε στην προσπάθεια αυτή σχεδιάσαμε μία ευρύτερη έρευνα για την οργάνωση του χώρου στο νηπιαγωγείο, μικρό μέρος της οποίας παρουσιάζεται εδώ.

Σκοπός της έρευνας που διεξαγάγαμε τη Άνοιξη του 2010 είναι ο εντοπισμός της ποιότητας της αίθουσας διδασκαλίας στο νηπιαγωγείο με βάση την οργάνωση του χώρου σε γωνίες δραστηριοτήτων και το επίπεδο του εξοπλισμού κάθε γωνιάς. Βασικά ερωτήματα της έρευνάς μας είναι η ποιότητα του εξοπλισμού κάθε γωνιάς, τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η νηπιαγωγός με την οργάνωση της αίθουσας διδασκαλίας σε γωνίες, οι παράγοντες που επηρεάζουν την οργάνωση μιας γωνιάς, καθώς και κατά πόσον τα εκπαιδευτικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά των νηπιαγωγών και τα χαρακτηριστικά του νηπιαγωγείου τους επιδρούν στις παραπάνω εξεταζόμενες απόψεις τους. Στο κείμενο που ακολουθεί παρουσιάζουμε στοιχεία για τις γωνίες που οργανώνονται συχνότερα στις αίθουσες διδασκαλίας.

Μεθοδολογία και δείγμα της έρευνας

Για την ανάγκη της έρευνας κατασκευάσαμε κλειστό ερωτηματολόγιο τύπου Likert, το οποίο, μετά από πιλοτική εφαρμογή, διανεμήθηκε σε τυχαίο δείγμα 150 νηπιαγωγών που υπηρετούσαν σε νηπιαγωγεία της Δυτικής Κρήτης. Επιστράφηκαν ορθώς συμπληρωμένα 124 ερωτηματολόγια, τα οποία επεξεργαστήκαμε με το στατιστικό πακέτο SPSS, v. 19.

Από τις 124 νηπιαγωγούς οι 85 (68,0% του δείγματος) είχαν αποφοιτήσει από σχολές Νηπιαγωγών και οι 39 (32%) είχαν αποφοιτήσει από Παιδαγωγι-

κά Τμήματα. Από τις νηπιαγωγούς του δείγματος 53 (43,0%) είχαν 1-10 χρόνια υπηρεσίας, 19 (15,7%) είχαν 11-20 χρόνια υπηρεσίας, 39 (30,6%) είχαν 21-30 χρόνια υπηρεσίας και 13 (10,7%) είχαν πάνω από 31 χρόνια υπηρεσίας. Σε νηπιαγωγεία αγροτικών περιοχών υπηρετούσαν 42 νηπιαγωγοί (32,3%), σε νηπιαγωγεία ημιαστικών περιοχών 36 (30,0%) και σε νηπιαγωγεία αστικών περιοχών υπηρετούσαν 46 (36,7%) νηπιαγωγοί. Σε ολόημερα τμήματα υπηρετούσαν 47 (38,2%) και σε κλασικά υπηρετούσαν 77 (61,8%) νηπιαγωγοί. Τέλος, σε αίθουσα διδασκαλίας με εμβαδό μικρότερο των 25 m² υπηρετούσαν 46 (36,7%) νηπιαγωγοί, σε αίθουσα διδασκαλίας με εμβαδό 25-35 m² υπηρετούσαν 36 (28,7%) σε αίθουσα διδασκαλίας με εμβαδό 45-45 m² υπηρετούσαν 24 (20,0%) και σε αίθουσα διδασκαλίας με εμβαδό μεγαλύτερο των 45 m² υπηρετούσαν 43 (35,7%) νηπιαγωγοί.

Αποτελέσματα της έρευνας

Οι πλέον συχνές γωνιές δραστηριοτήτων που φάνηκε να υπάρχουν στα νηπιαγωγεία με βάση τις απαντήσεις των νηπιαγωγών είναι η της βιβλιοθήκης (100,0%), του οικοδομικού υλικού (99,2%), των παιδαγωγικών παιχνιδιών (92,7%), του κουκλόσπιτου (90,3%), των εικαστικών (88,7%) της δραματοποίησης (87,1%) της μουσικής (81,5%) του μαγαζιού (78,2%) της φύσης-παρατήρησης-εξερεύνησης (50,8%).

Όσον αφορά στην ποιότητα του εξοπλισμού των γωνιών της αίθουσας, ζητήσαμε από τις νηπιαγωγούς να χαρακτηρίσουν τον εξοπλισμό κάθε γωνιάς με τιμές 1-3 (1 = πλήρης, 2 = ικανοποιητικός και 3 = ελλιπής). Όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στον Πίνακα 1 το επίπεδο της ποιότητας εξοπλισμού διαφέρει μεταξύ των γωνιών δραστηριοτήτων.

Πίνακας 1. Μέσοι όροι (M) και τυπικές αποκλίσεις (SD) του επιπέδου εξοπλισμού των γωνιών δραστηριοτήτων.

Γωνιές δραστηριοτήτων	M	SD
Κουκλόσπιτου-παιχνιδιών	1,87	,65
Βιβλιοθήκης	1,98	,57
Μαγαζάκι	2,02	,71
Οικοδομικού υλικού	1,52	,57
Εικαστικών-καλλιτεχνικών	1,67	,67
Φύσης-παρατήρησης-εξερεύνησης	2,48	,61
Μουσικής	1,89	,60

Παιδαγωγικών παιχνιδιών	1,89	,54
Κουκλοθέατρου-δραματοποίησης	1,87	,73

Ελέγχοντας με το κριτήριο Friedman τις διαφορές μεταξύ των μέσων επιπέδων εξοπλισμού των γωνιών δραστηριοτήτων βρήκαμε ότι αυτές είναι στατιστικά σημαντικές $\chi^2=80,4$ (8) για $p < .001$. Με την εφαρμογή του ελέγχου t για εξαρτημένα δείγματα και την ανά ζεύγη σύγκριση των επιπέδων εξοπλισμού κάθε γωνιάς διαπιστώσαμε ότι υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ του επιπέδου εξοπλισμού όλων των γωνιών. Από τα παραπάνω στοιχεία προκύπτει ότι ο εξοπλισμός όλων των γωνιών θεωρείται από τις νηπιαγωγούς περίπου ικανοποιητικός με εξαίρεση εκείνον της γωνιάς παρατήρησης-εξερεύνησης που τείνει να θεωρηθεί ελλιπής, αλλά και εκείνων του οικοδομικού υλικού και των εικαστικών που τείνουν να θεωρηθούν πλήρεις.

Ζητήσαμε επίσης από τις νηπιαγωγούς να τοποθετηθούν σχετικά με το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν με την οργάνωση της αίθουσας διδασκαλίας σε γωνιές, εκφράζοντας τις απόψεις τους σε μια κλίμακα Likert με τιμές 1-5 (1 = συμφωνώ απολύτως, 2 = συμφωνώ, 3 = δεν είμαι βέβαιος/η, 4 = διαφωνώ, 5 = διαφωνώ απολύτως). Τα σχετικά αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 2.

Πίνακας 2. Μέσοι όροι (M) και τυπικές αποκλίσεις (SD) των απόψεων των νηπιαγωγών σχετικά με τα προβλήματα οργάνωση της αίθουσας διδασκαλίας σε γωνιές.

Προβλήματα	M	SD
Ο μικρός χώρος της τάξης	1,26	,49
Ο ελλιπής εξοπλισμός των γωνιών	1,64	,76
Η ανάγκη συχνών αλλαγών του χώρου	2,84	1,13
Η απόσπαση της προσοχής των παιδιών από την προγραμματισμένη διδασκαλία	3,77	,95

Ο έλεγχος Friedman της κατάταξης του βαθμού συμφωνίας των νηπιαγωγών για τα προβλήματα έδειξε ότι οι διαφορές των μέσων τιμών είναι στατιστικά σημαντικές ($\chi^2 = 235,2$ $df(3)$ για $p < .001$). Με την εφαρμογή του ελέγχου t για εξαρτημένα δείγματα και την ανά ζεύγη σύγκριση των βαθμών συμφωνίας των νηπιαγωγών για κάθε πρόβλημα προέκυψε ότι υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ του βαθμού συμφωνίας τους για κάθε πρόβλημα. Οι υλικοί παράγοντες (μέγεθος αίθουσας, εξοπλισμός γωνιών) αναδεικνύονται από τις αναλύσεις αυτές ως τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν

οι νηπιαγωγοί κατά την οργάνωση της αίθουσας σε γωνιές δραστηριοτήτων.

Κατόπιν εξετάσαμε αν οι απόψεις αυτές των νηπιαγωγών του δείγματος επηρεάζονται από εκπαιδευτικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά. Εφαρμόζοντας το κριτήριο Mann-Whitney όσον αφορά τις σπουδές τους διαπιστώσαμε ότι εκείνες που είχαν αποφοιτήσει από Σχολές Νηπιαγωγών θωρούσαν σε σημαντικά μεγαλύτερο βαθμό ως πρόβλημα την *ανάγκη συχνών αλλαγών* $Z=2,63$ $p<.01$ και την *απόσπαση της προσοχής των μαθητών* $Z=2,35$ $p<.05$, ενώ οι απόφοιτες Παιδαγωγικών Τμημάτων θωρούσαν σε σημαντικά μεγαλύτερο βαθμό ως πρόβλημα τον *ελλιπή εξοπλισμό των γωνιών* $Z=2,35$ $p<.05$. Διαφοροποιήσεις δεν υπήρχαν όσον αφορά τη θεώρηση του μικρού χώρου της τάξης ως πρόβλημα, αφού και οι δύο ομάδες τον θεωρούσαν το μεγαλύτερο πρόβλημα. Παρόμοια αποτελέσματα έδωσε και ο έλεγχος των απόψεων αυτών σε σχέση με τα έτη προϋπηρεσίας των νηπιαγωγών. Ο έλεγχος Kruskal Wallis έδειξε οι νηπιαγωγοί που είχαν λιγότερα χρόνια προϋπηρεσίας θεωρούσαν πολύ σημαντικότερο πρόβλημα τον *ελλιπή εξοπλισμό των γωνιών* ($\chi^2=8,49$ $p<.05$) σε σύγκριση με τις νηπιαγωγούς με πολλά χρόνια υπηρεσίας. Αντίθετα, οι νηπιαγωγοί με πολλά χρόνια υπηρεσίας θεωρούσαν πολύ περισσότερο ως πρόβλημα την *απόσπαση της προσοχής των μαθητών* ($\chi^2=12,018$ $p<.01$) από ό,τι οι νηπιαγωγοί με λιγότερα χρόνια προϋπηρεσίας. Διαφοροποιήσεις δεν υπήρχαν όσον αφορά τη θεώρηση του μικρού χώρου της τάξης και της απόσπασης της προσοχής των μαθητών. Επίσης, ο έλεγχος Kruskal Wallis έδειξε οι νηπιαγωγοί που δίδασκαν σε αίθουσες διδασκαλίας με εμβαδό μικρότερο των 25 m² θεωρούσαν το μικρό χώρο ως το μεγαλύτερο πρόβλημα με σημαντική διαφορά από τις συναδέλφους τους που δίδασκαν σε αίθουσες με μεγαλύτερο εμβαδό ($\chi^2=12,664$ $p<.01$). Ο τύπος του νηπιαγωγείου και η γεωγραφική περιοχή της έδρας του δεν επηρεάζουν τις απόψεις αυτές των νηπιαγωγών.

Ερμηνεία – Συζήτηση - Προτάσεις

Από τα στοιχεία της έρευνάς μας φαίνεται ότι βιβλιοθήκη υπάρχει σε όλες τις αίθουσες διδασκαλίας των νηπιαγωγών του δείγματός μας, ενώ μόνο στις μισές υπάρχει η γωνιά της παρατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος. Επίσης, η γωνιά της μουσικής και του μαγαζιού φαίνεται να συναντάται στα 4/5 αιθουσών διδασκαλίας του δείγματός μας. Η οργάνωση γωνιά βιβλιοθήκης σε όλες τις αίθουσες διδασκαλίας είναι απόλυτα θετική και συνάδει με την προσπάθεια υποβοήθησης της φιλιαναγνωσίας και της επαφής των παιδιών με τον γραπτό λόγο, που αποτελούν βασικούς στόχους του αναλυτικού προγράμματος (ΥΠ.Ε.Π.Θ. – Π.Ι., 2002). Θα ήταν άλλωστε παράδοξο σε σχολεία του

Δυτικού Κόσμου, κύριο χαρακτηριστικό του οποίου είναι η χρήση του έντυπου λόγου, να μην υπάρχει οργανωμένη γωνιά βιβλιοθήκης (Mayesky, 2009· Seefeldt & Barbour, 1998· Cockburn & Handscomb, 2006· Gordon & Williams – Browne, 1996). Αρκετά αρνητικό είναι το γεγονός ότι η γωνιά της φύσης-παρατήρησης-εξερεύνησης είναι λιγότερο συχνά οργανωμένη στα νηπιαγωγεία, αφού από αυτή θα μπορούσαν να προκύπτουν ερεθίσματα για τη συζήτηση και επεξεργασία θεμάτων σχετικών με τον φυσικό κόσμο (ΥΠ.Ε.Π.Θ. – Π.Ι., 2002· Κόφφας, 2002· Κουτσοβάνου, 1990· Σιβροπούλου, 1998·).

Όσον αφορά τον εξοπλισμό των γωνιών που εξετάζουμε, διαπιστώνουμε ότι κατά την άποψη των νηπιαγωγών είναι απλά ικανοποιητικός για τις περισσότερες γωνιές. Καμία γωνιά δεν θεωρείται πλήρως εξοπλισμένη. Ο ελλιπής εξοπλισμός των γωνιών (έλλειψη κατάλληλων επίπλων, εργαλείων, οργάνων, υλικών που κάνουν μια γωνιά λειτουργική) μπορεί να έχει σημαντικότητα επίδραση στο βαθμό κατά τον οποίο προσφέρει στα παιδιά ευκαιρίες για μάθηση και παιχνίδι (Mayesky, 2009· Bruce, 2006· Cockburn & Handscomb, 2006· Παπανικολάου, 1994· Σιβροπούλου, 1998). Ο ελλιπής εξοπλισμός μιας γωνιάς μπορεί να οδηγήσει σε έλλειψη ενδιαφέροντος των παιδιών να ασχοληθούν με αυτήν, αλλά και στην πρόκληση εντάσεων μεταξύ των παιδιών που θέλουν να ασχοληθούν με το ίδιο περιορισμένο υλικό (Mayesky, 2009· Bruce, 2006· Seefeldt & Barbour, 1998). Ο εξοπλισμός της γωνιάς είναι ίσως ο σημαντικότερος παράγοντας για τη λειτουργικότητα και την προσφορά της και γι' αυτό η προσπάθεια ποσοτικής και ποιοτικής ενίσχυσης και ανανέωσής του χρειάζεται να διαρκεί όλο το σχολικό έτος (Mayesky, 2009· Σιβροπούλου, 1998· Μιχαλοπούλου, 2008). Το εύρημα σύμφωνα με το οποίο ο εξοπλισμός της γωνιάς φύσης-εξερεύνησης-παρατήρησης τείνει να χαρακτηρίζεται ελλιπής, σε συνδυασμό με την περιορισμένη συχνότητα οργάνωσης αυτής της γωνιάς, δείχνει πόσο υποβαθμισμένες είναι αυτή η γωνιά στα νηπιαγωγεία του δείγματός μας. Ο τυποποιημένος εξοπλισμός της γωνιάς του οικοδομικού υλικού (Κόφφας, 2002) είναι ίσως ο κυριότερος παράγοντας που κάνει τις νηπιαγωγούς να τείνουν να τη θεωρήσουν ως πλήρως εξοπλισμένη, ενώ και η πληρότητα της γωνιάς των εικαστικών εξαρτάται από την ποικιλία των υλικών της, τα οποία συχνά είναι εύκολο να προμηθευτούν: όταν εξασφαλίζονται τα πιο παραδοσιακά υλικά (χαρτιά, ψαλίδια, μπογιές) και προστίθενται και ποικίλα άλλα υλικά (π.χ. ανακυκλώσιμα, άχρηστο υλικό) εξασφαλίζεται ένα πλούσιο υλικό (Σιβροπούλου, 1998·).

Όσον αφορά τα προβλήματα της οργάνωσης της αίθουσας σε γωνιές δραστηριοτήτων, προκύπτει ότι τα κυριότερα από αυτά συνιστούν ο μικρός χώρος της αίθουσας και ο ελλιπής εξοπλισμός που είναι και τα λιγότερο αντιμετωπίσιμα από τις νηπιαγωγούς, αφού είναι προφανής η αδυναμία επέκτασης ενός δομημένου χώρου και εξεύρεσης κονδυλίων για αγορά εξοπλι-

σμού. Ο εντοπισμός του προβλήματος του χώρου ερμηνεύεται από το γεγονός ότι μεγάλος αριθμός των νηπιαγωγείων της χώρας στεγάζεται σε κτήρια τα οποία δεν προορίζονταν για εκπαιδευτική χρήση, πολύ περισσότερο για χρήση ως νηπιαγωγεία (Κουλαϊδής, 2006). Η ακαταλληλότητα των χώρων αποτελεί σύνηθες εύρημα σχετικών ερευνών και ερμηνεύεται από την επί δεκαετίες ουσιαστική αδιαφορία του ελληνικού κράτους για την Προσχολική Εκπαίδευση (Κιτσαράς, 2002). Η ερμηνεία αυτή ενισχύεται αφενός από το εύρημα της έρευνάς μας, σύμφωνα με το οποίο όσο μικρότερη είναι η αίθουσα διδασκαλίας τόσο μεγαλύτερο πρόβλημα θεωρούν τον χώρο οι νηπιαγωγοί, και αφετέρου από το εύρημα σύμφωνα με το οποίο κανένα από τα χαρακτηριστικά του δείγματος δεν διαφοροποιεί τις απόψεις των νηπιαγωγών για τη σημαντικότητα του χώρου: αποτελεί το μεγαλύτερο πρόβλημα της οργάνωσης της αίθουσας διδασκαλίας σε γωνιές δραστηριοτήτων. Το εύρημα ότι οι νηπιαγωγοί απόφοιτες των Σχολών Νηπιαγωγών και οι έχουσες περισσότερα έτη προϋπηρεσίας (ως επί το πλείστον οι δύο ομάδες ταυτίζονται) θεωρούν την ανάγκη αλλαγής (της οργάνωσης) της αίθουσας και την απόσπαση της προσοχής των παιδιών ως σημαντικότερα προβλήματα από ό,τι τα θεωρούν οι νηπιαγωγοί απόφοιτες Παιδαγωγικών Τμημάτων και οι έχουσες λιγότερα έτη προϋπηρεσίας (ως επί το πλείστον οι δύο ομάδες ταυτίζονται), δείχνει ότι οι περισσότεροι έμπειροι νηπιαγωγοί αντιλαμβάνονται περισσότερο από τις λιγότερο έμπειρες τόσο την αλληλεπίδραση των παιδιών με τις γωνιές δραστηριοτήτων όσο και την ανάγκη αλλαγών τους κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους ώστε οι νέες γωνιές να συνεχίζουν να υποβοηθούν την ανάπτυξη των παιδιών προσφέροντάς τους ερεθίσματα για μάθηση και παιχνίδι (Sanoff et al. 2004· McGregor, 2004· Μιχαλοπούλου, 2008· Οικονομίδης, 2002· Mayesky, 2009· Bruce, 2006· Gordon & Williams – Browne, 1996). Το εύρημα ότι οι λιγότερο έμπειροι νηπιαγωγοί θεωρούν τον ελλιπή εξοπλισμό της τάξης ως σημαντικότερο πρόβλημα από ό,τι τον θεωρούν οι περισσότεροι έμπειροι, ίσως ερμηνεύεται από την ικανότητα που έχουν αναπτύξει οι τελευταίες να ενισχύουν τον εξοπλισμό του νηπιαγωγείου με υλικά πέραν των κλασικών, με αντικείμενα που κατασκευάζουν με τα παιδιά, που προσφέρονται από τους γονείς, που ζητούνται από πρόσωπα και φορείς της τοπικής κοινωνίας (π.χ. παλαιός Η.Υ. ή αχρησιμοποίητα έπιπλα ενός γραφείου). Φαίνεται δηλαδή ότι οι έμπειροι νηπιαγωγοί έχουν αναπτύξει περισσότερους τρόπους διαχείρισης και αντιμετώπισης του ελλιπούς εξοπλισμού.

Συμπεράσματα - Προτάσεις

Κύριο συμπέρασμα της έρευνάς μας είναι ότι ο μικρός χώρος και ο ελλιπής εξοπλισμός της αίθουσας διδασκαλίας του νηπιαγωγείου αποτελούν τα κυριότερα προβλήματα για τη διαμόρφωση της αίθουσας σε γωνιές δραστηριοτήτων. Μικροί και ακατάλληλοι χώροι και ελλιπής εξοπλισμός οδηγούν σε πτώση της ποιότητας του χώρου διδασκαλίας, καθώς περιορίζουν τη δυνατότητα να παρέχονται στα παιδιά ερεθίσματα για παιχνίδι, μάθηση, επικοινωνία, κοινωνικοποίηση, για ατομικές και ομαδικές δραστηριότητες που υποβοηθούν την ολόπλευρη ανάπτυξή τους. Το συμπέρασμα αυτό, αν και συμφωνεί με τη σχετική βιβλιογραφία δεν μπορεί να θεωρηθεί απόλυτα γενικεύσιμο διότι προκύπτει από δείγμα μίας μόνο περιοχής (Δυτική Κρήτη). Δεδομένων όμως των κοινών χαρακτηριστικών των νηπιαγωγείων της χώρας υποστηρίζουμε ότι αποδίδει μία γενικευμένη εικόνα επί του εξεταζόμενου προβλήματος. Επίσης, το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε, αν και είχε αποδεκτή αξιοπιστία (δείκτης Cronbach $A=0,71$) αφήνει αρκετά σημεία αδιευκρίνιστα (π.χ. Τι θεωρεί κάθε νηπιαγωγός ως πλήρης, ικανοποιητικό – ελλιπή εξοπλισμό κάθε γωνιάς; Χρησιμοποιεί τα ίδια κριτήρια για τον εξοπλισμό κάθε γωνιάς;).

Από την έρευνά μας προκύπτουν οι ακόλουθες ερευνητικές και παιδαγωγικές προτάσεις:

- Η έρευνα για την οργάνωση του χώρου διδασκαλίας σε γωνιές πρέπει να εξετάσει ζητήματα σχετικά με το χώρο της κάθε γωνιάς στην αίθουσα, τη χρησιμοποίησή της από τα παιδιά, τη συχνότητα αλλαγών από τη νηπιαγωγό και τα παιδιά, την ανανέωση και τον εμπλουτισμό του εξοπλισμού τους.
- Είναι ανάγκη ένα χρησιμοποιηθεί με την απαραίτητη κατάλληλη προεργασία ένα περισσότερο εξειδικευμένο εργαλείο έρευνας (π.χ. η κλίμακα ECERS, Harms et al., 2004) για να υποβοηθηθεί η συλλογή περισσότερο λεπτομερών και αξιόπιστων δεδομένων.
- Η οικοδόμηση χώρων κατάλληλων για τη στέγαση νηπιαγωγείων και ο κατάλληλος εξοπλισμός τους αποτελούν βασική υποχρέωση της Πολιτείας, αν θέλει να παρέχει στα παιδιά της ελληνικής κοινωνίας ποιοτική Προσχολική Εκπαίδευση.
- Με δεδομένες τις αδυναμίες ή και την απροθυμία του κράτους να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του, το δύσκολο έργο διαμόρφωσης ποιοτικών χώρων μάθησης στην Προσχολική Εκπαίδευση αναλαμβάνουν οι νηπιαγωγοί, που πρέπει με εφόδια την επιστημονική τους κατάρτιση, την αγάπη τους για το επάγγελμα και για τα παιδιά,

την ευελιξία τους και τις σχέσεις συνεργασίας με την κοινότητα που θα αναπτύξουν, να οργανώσουν κατά τον ποιοτικότερο τρόπο την αίθουσα διδασκαλίας σε γωνιές δραστηριοτήτων και να τις εξοπλίσουν με ποικίλο υλικό.

- Η συνεχής ανανέωση, αλλαγή, εμπλουτισμός των γωνιών δραστηριοτήτων και του εξοπλισμού τους συμβάλλει στη διαμόρφωση ενός ποιοτικού περιβάλλοντος μάθησης που ελκύει το ενδιαφέρον του παιδιού και του προσφέρει δυνατότητες δημιουργικής απασχόλησης.
- Η οργάνωση της αίθουσας διδασκαλίας του νηπιαγωγείου σε γωνιές δραστηριοτήτων αποτελεί κρίσιμο στοιχείο για την προσφορά ποιοτικών χώρων εκπαίδευσης στα παιδιά προσχολικής ηλικίας. Ο μικρός χώρος και ο ελλιπής εξοπλισμός αποτελούν τις κυριότερες δυσκολίες στην προσπάθεια των νηπιαγωγών να διαμορφώσουν μία ποιοτική τάξη διδασκαλίας.

Βιβλιογραφία

- Γερμανός, Δημήτρης (1998). *Χώρος και διαδικασίες αγωγής: η παιδαγωγική ποιότητα του χώρου*. Αθήνα: Gutenberg.
- Γερμανός, Δημήτρης (2002). *Οι τοίχοι της γνώσης: σχολικός χώρος και εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Γιαννούλης, Νικόλαος & Μπάρδης, Πολυνείκης (1988) *Η διδασκαλία στα πλαίσια του νηπιαγωγείου*. (Γενική Διδακτική). Αθήνα: Έκδ. των συγγ., 2η έκδ.
- Κακανά, Δόμνα-Μίκα (2003). *Θεωρία και Μεθοδολογία Δραστηριοτήτων στην Προσχολική Ηλικία*. Θεσσαλονίκη: Αφοι Κυριακίδη, Δ' έκδ.
- Κιτσαράς, Γεώργιος (2002). *Προσχολική Παιδαγωγική*. Αθήνα: Έκδ. του συγγ.
- Κουλαϊδής, Βασίλης (Επιμ.) (2006). *Αποτύπωση του Εκπαιδευτικού Συστήματος σε Επίπεδο Σχολικών Μονάδων*. Αθήνα: Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας.
- Κουτσουβάνου, Ευγενία (1990). *Μορφές και τρόποι εργασίας στο νηπιαγωγείο*. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Κουτσουβάνου, Ευγενία & Γιαλαμάς, Βασίλης (1999). *Ο χώρος του νηπιαγωγείου και οι διαδικασίες μάθησης και διδασκαλίας*. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Κόφφας, Αλέξανδρος (2002). *Γενική και Ειδική Μεθοδολογία Δραστηριοτήτων Προσχολικής Αγωγής*. Αθήνα: Έκδ. του συγγ.
- Κόφφας, Αλέξανδρος & Μετοχιανάκης, Ηλίας (1994) *Βασικά Προβλήματα προσχολικής αγωγής*.
- Εμπειρική παιδαγωγική προσέγγιση προβλημάτων του νηπιαγωγείου*. Ρέθυμνο: Έκδ. των συγγ.
- Κυριαζοπούλου-Βαληνάκη, Π. (1979). *Νηπιαγωγική*. Αθήνα: Αφοι Βλάσση, Τόμ. 2.

- Ματσαγούρας, Ηλίας (2001). *Η Σχολική Τάξη*. Αθήνα: Γρηγόρης
- Μιχαλοπούλου, Κατερίνα (2008). Δημιουργία, διαμόρφωση και οργάνωση μιας καινούργιας γωνιάς στο νηπιαγωγείο με βάση το συμβολικό παιχνίδι. Στο Κακανά, Δόμνα & Σιμούλη, Γιώτα *Η Προσχολική Εκπαίδευση στον 21ο αιώνα*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Ντολιοπούλου, Έλση. (2000). *Σύγχρονα Προγράμματα για Παιδιά Προσχολικής Ηλικίας*. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γ. Δάρδανος.
- Ντολιοπούλου, Έλση. (2003). *Το Ολοήμερο Νηπιαγωγείο στην Ελλάδα και σε 12 Άλλες Χώρες*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Οικονομίδης, Βασίλειος (2002). Η γωνιά της λαϊκής παράδοσης στο Νηπιαγωγείο: απόψεις των νηπιαγωγών και μεθοδολογικοί προβληματισμοί. Στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, Σχολή Επιστημών Αγωγής, Π.Τ.Π.Ε. *Ψυχοπαιδαγωγική της προσχολικής ηλικίας. Πρακτικά Επιστημονικού Συνεδρίου*. Ρέθυμνο: Π.Τ.Π.Ε., Τόμ. Α΄, Παπανικολάου, Ρούλα (1994). *Οργάνωση και Διαμόρφωση του Χώρου στο Νηπιαγωγείο*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Πατηνιώτης, Ν. (2005). *Το Ολοήμερο Νηπιαγωγείο*. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γ. Δαρδανός.
- Σιβροπούλου, Ρένα (1998). *Η Οργάνωση του Χώρου (Νηπιαγωγείου) στο Πλαίσιο του Παιχνιδιού*. Αθήνα: Πατάκης.
- Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Π.Ι.), (2002). *Διαθεματικό Ενιαίο Πρόγραμμα Προγραμμάτων Σπουδών για το Νηπιαγωγείο*.
- Δαφέρμου, Χαρά, Κουλούρη, Πηνελόπη & Μπασαγιάννη Ελευθερία (2006). *Οδηγός Νηπιαγωγού*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.
- Bruce, Tina. (2006). *Early childhood. A guide for students*. London: Sage.
- Cockburn, Anne & Handscomb, Graham. (2006). *Teaching children 3 to 11*. London: Paul Chapman.
- Gordon, A. M. & Williams – Browne, K. (1996). *Beginnings and Beyonds*. New York: Delmar. 4th ed.
- Harms, Thelma, Clifford, Richard & Cryer, Debby (2004) *Early Childhood Environment Rating Scale*. NY: Teacher's College.
- McGregor, Jane (2004). Space and schools. *Forum*, 46(1), 13-18.
- Mayesky, Mary (2009). *Creative activities for young children*. New York: Delmar, 9th ed.
- O' Harra, Mary (2004). *Teaching 3-8*. London: Continuum, 2nd ed.
- Sanoff, Henry, Pasalar, Colan & Hashas, Mine (2004). *School building assessment methods*. Raleigh: North Carolina State University
- Seefeldt, Carroll and Barbour, Nicky (1998). *Early Childhood Education. An Introduction*. Ohio: Merrill, 4th ed.

Abstract

In this paper we present the results of a search conducted to detect the major problems in creating a qualitative classroom in Greek kindergarten. A questionnaire sent to Kindergarten teachers asking them about the main purpose of our study. The main results of this research show that the most important problems are the small classroom space and the incomplete equipment for every activity center.

Βασίλειος Οικονομίδης

Επίκουρος Καθηγητής

Π.Τ.Π.Ε. Πανεπιστημίου Κρήτης

Πανεπιστημιούπολη Γάλλου, Ρέθυμνο 74100

vasoikon@yahoo.com, Τηλ: 697-4324979

Μιχαήλ Λιναρδάκης

Λέκτορας

Π.Τ.Π.Ε. Πανεπιστημίου Κρήτης

Πανεπιστημιούπολη Γάλλου, Ρέθυμνο 74100

mlinard@otenet.gr